

Luka Popov: Suvremene znanstvene paradigme imaju kršćanske korijene

bitno.net/academicus/znanost/luka-popov-suvremene-znanstvene-paradigme-imaju-krscanske-korijene/

September 25, 2021

Jednom kada shvatimo da kršćansko shvaćanje svijeta stoji u korijenima suvremene znanstvene paradigme, postaje nam jasno zašto je Katolička Crkva kroz cijelu svoju povijest poticala na razvoj znanosti i znanstvenih istraživanja.

Luka Popov

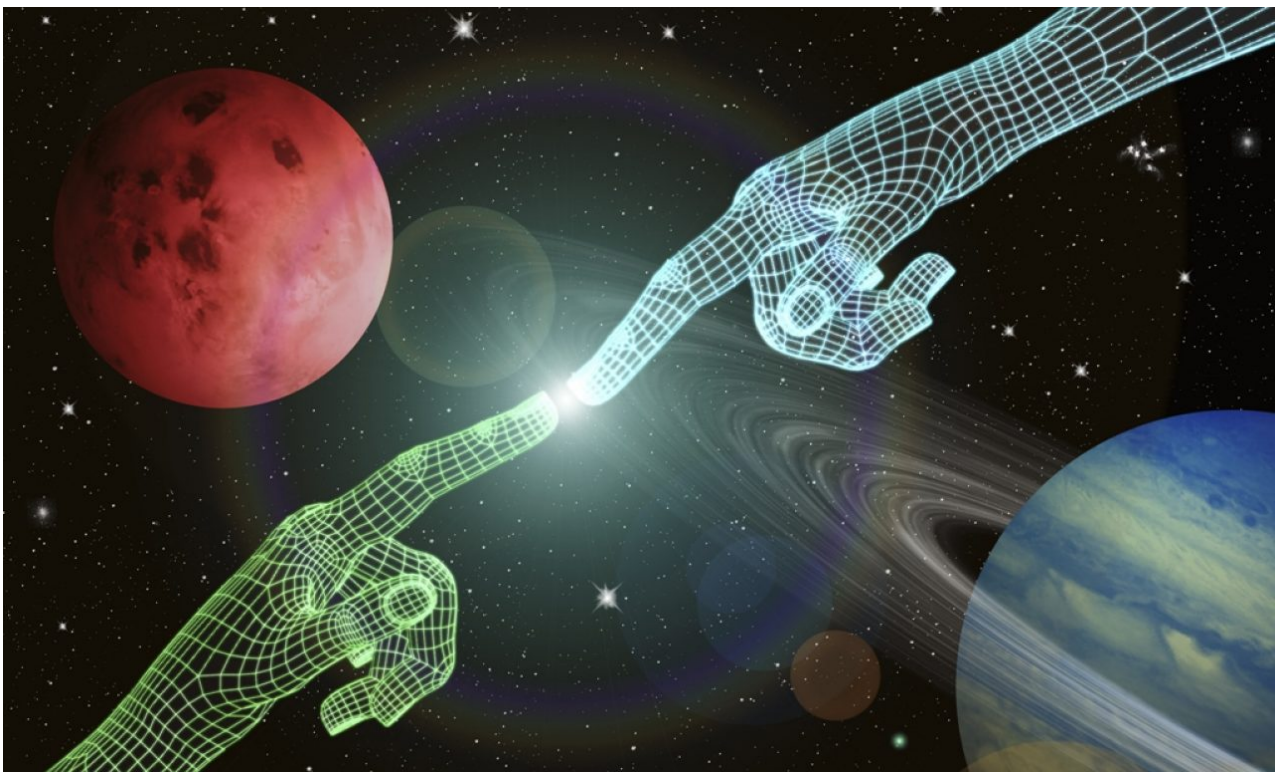

Foto: Shutterstock.com

Nije ni malo slučajno da se suvremena znanost rodila upravo u kršćanskoj Europi. Iako i druge civilizacije, posebice arapski svijet ili drevna Kina, bilježe određena znanstvena postignuća, spoznaje i izume, tek će se u kršćanskom svijetu razviti sustavna i egzaktna znanstvena metoda na kojoj počiva moderna znanost.

Da bismo razumjeli zašto je tome tako, moramo se još jednom vratiti na Thomasa Kuhna i koncept znanstvene paradigme koji se u najširem smislu može definirati kao način gledanja na stvari: niz zajedničkih pretpostavki, mišljenja, uvjerenja, dogmi, pogodbi, teorija. U slučaju suvremene prirodne znanosti postoje četiri ključne pretpostavke bez kojih bavljenje znanostu ne bi bilo moguće: (1) postoje prirodni zakoni, (2) zakoni logike

su univerzalni, (3) osjetila su pouzdano sredstvo spoznaje objektivne stvarnosti, (4) prirodni zakoni su lijepi. U nastavku teksta pokazat ćemo kako svaka od ovih pretpostavki izravno proizlazi iz kršćanskog pogleda na svijet.

Postoje prirodni zakoni

Da bismo se uopće upustili u bavljenje prirodnim znanostima moramo pretpostaviti da postoje prirodni zakoni, tj. da je materijalni svijet uređen i ponaša se po unaprijed utvrđenim pravilima koja možemo otkriti i spoznati.

Ova tvrdnja suvremenom čovjeku može se činiti trivijalnom i samorazumljivom, ali moramo se sjetiti da mnoge civilizacije utemeljene na nekršćanskim sustavima vjerovanja imaju sasvim drugačiji pogled na uzroke materijalnih pojava. Tako npr. u hinduizmu nalazimo voluntaristički pristup prirodnim fenomenima po kojem su sve prirodne pojave uzrokovane djelovanjima voljnih bića koja su u načelu nepredvidljiva. Iz te perspektive, tražiti za prirodnim zakonima koji mogu davati predikcije u startu postaje uzaludan posao. S druge strane, na prvim stranicama Svetog pisma čitamo kako je Bog šest dana stvarao svijet, a sedmi dan otpočinuo. Bez obzira prihvaćamo li ove dane kao doslovne dane (kako su vjerovali tadašnji utemeljitelji modernih znanstvenih disciplina) ili ih shvaćamo u njihovom prenesenom značenju, posljedica ovog vjerovanja jest da je nadnaravni događaj stvaranja svijeta trajao neko ograničeno vrijeme, nakon kojega je nastupilo razdoblje u kojem se Bog odmara, tj. svijet samostalno funkcionira po zakonima koje je Bog stvorio i u njega ugradio. Skolastičkim rječnikom, Bog je u svijet ugradio sekundarne uzroke (*causae secundae*) koji rezultiraju prirodnim pojavama i fenomenima, uz uvijek prisutnu ruku Božje providnosti. Ako postoje sekundarni uzroci (prirodni zakoni), onda iste ima smisla izučavati, proučavati, analizirati, formulirati i na temelju njih donositi empirijske predikcije. Drugim riječima, bavljenje prirodnim znanostima ima smisla.

Zakoni logike su univerzalni

Druga ključna pretpostavka za bavljenje znanošću jest ta da razumskim promišljanjem možemo doći do spoznaje zbilje. I ova se tvrdnja može zapadnom čovjeku može činiti očitom i samorazumljivom. No zapravo jedino u kršćanstvu nalazimo koncept po kojem se *logos* (logika, razumnost, racionalnost, poredak) nalazi u temelju stvaranja svijeta, tj. da je svijet po sebi razumno uređen. Zapravo i više od toga, jer se sam Bog u prologu Ivanovog evanđelja (*U početku bijaše Riječ...*) objavljuje kao *Logos*, dakle i Bog je u svojoj naravi logičan i razuman. Budući da Bog ne može zaniijekati svoju narav, to na neki način znači da se čak i Svemogući Bog podvrgava zakonima logike. Osim toga, kršćanstvo također uči da je čovjek stvoren na sliku i priliku Boga. Iz toga slijedi da su razum i logika kojom se čovjek koristi zapravo božanskog porijekla, i to nam daje sigurnost i uvjerenje da se možemo pouzdati u svoj razum. Ovaj koncept ne nalazimo u drugim religijama, pa tako npr. islam naučava da *Božja volja nije vezana ni na koju našu kategoriju, pa ni na razumnost* (v. Benedikt XVI, [Govor u Regensburgu](#)).

Osjetila su pouzdano sredstvo spoznaje stvarnosti

Svaka empirijska metoda leži na pretpostavci da se opažanje prirode može i treba temeljiti na osjetilima, tj. na osjetilnom iskustvu. No zašto bi to bilo tako? Zašto bi ono što opažamo osjetilima bila stvarnost, a ne nekakva iluzija o kojoj često govore istočne religije? Odgovor na to pitanje leži u vjeri u utjelovljenje. Ako je Bog postao čovjekom (Iv 1, 14) i kao takav osjetilima opažao svijet oko sebe, a jedan od Božjih atributa je taj da Bog ne može varati ni prevaren biti (*nec fallere nec falli potest*), slijedi da su osjetila nešto na što se možemo s pouzdanjem osloniti. Činjenica da nas osjetila nekada mogu dovesti u zabludu posljedica je pale naravi uzrokovane istočnim grijehom, a ne nečega što bi bilo svojstveno osjetilima u izvornom Božjem planu. Zbog toga uz osjetila treba koristiti i razum, a upravo to je put kojim su pioniri suvremene znanosti počeli formirati svoje hipoteze i znanstvene teorije.

Prirodni zakoni su jednostavni i lijepi

Svjesno ili nesvjesno, svaki znanstvenik od fundamentalnih zakona prirode očekuje da su lijepi i jednostavni. Ovo je posebno vidljivo u teorijskoj fizici, gdje se kriterij estetike gotovo redovito koristi kako bi se nekoj teoriji dalo na većoj ili manjoj važnosti. Na ovom kriteriju počiva i poznato načelo tzv. *Occamove britve*, koje kaže da od dvije hipoteze koje objašnjavaju fenomen uvijek treba odabrati onu koja zahtjeva manje pretpostavki. Drugim riječima, vjerojatnije je da je točno ono rješenje koje je jednostavnije (a time i ljepše). Ova ideja također ima svoj kršćanski temelj. Prije svega, Bog koji je stvorio svijet objavljuje se kao dobar (Mk 10, 18) i istinit (Iv 14, 6). Prema klasičnoj definiciji, sve što je dobro i istinito je *lijepo*. Ako je dakle Bog lijep, onda i njegovo stvorenje mora odražavati određenu ljepotu. Osim toga, jedan od Božjih atributa je i taj da je Bog u svojoj biti savršeno jednostavan, pa se iz toga rodilo i očekivanje da će najfundamentalniji zakoni prirode biti jednostavni, čemu suvremena fizika neprestano teži.

Zaključak

Jednom kada shvatimo da kršćansko shvaćanje svijeta stoji u korijenima suvremene znanstvene paradigme, postaje nam jasno zašto je Katolička Crkva kroz cijelu svoju povijest poticala na razvoj znanosti i znanstvenih istraživanja. Iz ovog shvaćanja rodila se i ideja sveučilišta, institucije gdje se u isto vrijeme razvijaju teologija, humanističke i prirodne znanosti, u kojoj profesori i studenti zajedno vrše znanstvena istraživanja. Od osnutka sveučilišta u Bologni prije gotovo tisuću godina, Crkva je utemeljila gotovo sva ugledna europska sveučilišta, a sva koja su nastala u drugim krajevima svijeta nastala su po uzoru na ona koja je osnivala Crkva. Zato se sa punim pravom može reći da je suvremena znanost začeta i rođena upravo u Katoličkoj rčki, zahvaljujući kršćanskoj vjeri i kršćanskom pogledu na svijet.

*Članak je dio niza "Odnos vjere i znanosti", a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena Autora.